

Slovenski Pravnik

Leto XLVII. Ljubljana, decembra 1933. Št. 11. — 12.

Kazenskopravna vprašanja v jugoslovanskem pomilostitvenem pravu.

Priv. doc. dr. Munda Avgust.

Uvod.*

Kazenski zakon določa abstraktne splošne norme, ki jih mora sodnik uporabljati za konkretna kazniva dejanja. Zakonodajec seveda ne more z abstraktnimi normami upoštevati vseh raznovrstnih odtenkov življenja, sodnik, ki je vezan na legalitetno načelo, pa često ne more izgladiti morda neustreznega razmerja med zakonom in abstraktno pravico ter med storilčevo krivdo in zakonito kaznijo. Taka nesoglasja utegnejo nastati iz različnih razlogov. Taki razlogi so: pomanjkljivost ali zastarelost zakonodaje, individualiteta storilčeva, napák pojmovan čut dolžnosti, pretirana čuvstvenost, kolizija dolžnosti i. t. d.

* 1. Allfeld — Dr. Philip Allfeld-Meyer: Lehrbuch des deutschen Strafrechtes, Leipzig, 1912. 2. Berner — Albert Berner: Lehrbuch des deutschen Strafrechtes, Leipzig, 1898. 3. Binding — Dr. Karl Binding: Handbuch des deutschen Strafrechtes I., Leipzig, 1885. 4. Davidsohn — Sally Davidsohn: Das Begnadigungsrecht. Berlin. 1903. — 5. Ebermayer — Dr. Ebermayer, dr. Lobe, dr. Werner Rosenberg: Reichstrafgesetzbuch. Berlin-Leipzig. 1925. 6. Finger — Dr. August Finger: Das Strafrecht. Berlin. 1912. 7. Hippel — Dr. Robert Hippel: Deutsches Strafrecht. Berlin. 1930. 8. Jovanović — Slobodan Jovanović: Ustavno pravo kraljevine SHS. Beograd. 1924. 9. Liszt — Dr. Franz v. Liszt: Lehrbuch des deutschen Strafrechtes. Berlin-Leipzig. 1927. 10. Loewe — Dr. E. Loewe: Die Strafprozessordnung für das deutsche Reich. Berlin-Leipzig. 1929. 11. Merkel — Dr. A. Merkel: Lehrbuch des deutschen Strafrechtes. Stuttgart. 1889. 12. Olshausen — J. von Olshausen: Kommentar zum Strafgesetzbuch für das deutsche Reich. Berlin. 1927. 13. Wilhelm Sauer: Grundlagen des Strafrechtes. Berlin-Leipzig. 1921.

Možnost, da se taka nesoglasja izenačijo, nudi pravo o pomiloščenju. Pomilostitev¹ pa naj koristi ne zgolj posamezniku, marveč tudi splošnosti (pomilostitev inozemca, da se vzdrži dobro razmerje s tujo državo). V državnem interesu je treba često pomilostiti tudi obsojenca, ki je v konkretnem primeru kazen povse zaslužil. Pomilostitev ima torej ne le pravno, kulturno in нравno, marveč tudi politično funkcijo.

Pomilostitev ne jemlje zakonu tvorne sile, ona le odstranjuje eno izmed njegovih posledic. Ona uničuje kazenski zahtevek države, uveljavlja se torej v subjektivnem pravu in se nanaša ali na pravico kazenskega pregona ali na pravico izvršitve kazni.

Znanost ni edina v tem, na kaj je oprta pravica države za pomiloščenje. Državna oblast je enotna (čl. 25.—28. ustave); po načinu izvrševanja je ali zakonodajna (določitev pravnih norm) ali sodniška (uporaba pravnih norm na konkretne primere) ali upravna (dejanja po svobodnem preudarku za splošen blagor toda v okviru zakona). Starejša veda je smatrala, da je pomilostitev osnovana na sodniški oblasti države. To mnenje ni pravilno, ker pomilostitev ne odloča o pravnem sporu in se vobče ne bavi z vprašanjem krivde, zanj so merodajni povse drugi razlogi. Drugi so menili, da izvira pomilostitev iz zakonodajne oblasti, češ, da je *lex specialis*, ki razveljavlja zakonite določbe za dotični konkretni primer.² Pomilostitev pa ne izpreminja objektivnega prava, marveč se izraža le na subjektivnem pravu. Pravilno je pomilostitev poseg državne oblasti v pravosodje bodisi v obsojenčevo korist, bodisi radi višjih državnih koristi. Pomilostitev je torej akt upravne oblasti.³ Ta poseg, ki mu je namen občni blagor, pa mora biti osnovan na pozitivnem zakonu (ustavnem pravu). V pravnem pogledu je torej pomilostitev ukaz državnega poglavarja oblastvu, ki preganja kazniva dejanja, oziroma oblastvu, ki izvršuje kazni, naj opusti ali ne nadaljuje pregona, odnosno naj ne izvrši izrečene kazni. Temu ukazu se morajo omenjena oblastva (državna tožilstva,

¹ Pravna veda ima pomilostitev za povsem opravičeno ustanovo. Načelni nasprotniki pomiloščanja so le oni, ki so pristaši teorije povračila, ker je kazni po tej teoriji sama sebi namen in je ni moči odpustiti. Relativni nasprotniki pomiloščanja pa dopuščajo pomilostitev le ob določenih pogojih (n. pr. zastarela zakonodaja).

² Birkmayer 80.

³ Liszt § 74. — I., Davidsohn 32, Merkel 247.

kaznilnice, sodišča kot upravna oblastva) nepogojno pokoravati. Pomilostitev je torej upravni akt, s katerim se državna oblast odpoveduje⁴ pravici kazenskega pregona ali pravici izvršitve kazni. Obdolženec nima pravice, da bi bil sojen, obsojeni pa nima pravice, da bi bil kaznovan. Pomilostitev je torej enostranski pravni posel; niti pomiloščeni niti oškodovani je ne more uspešno odkloniti.⁵ Tudi zasebni tožilec se ne more ubraniti, da se obsojencu kazen odpusti, ker gre pravica za izvršitev kazni tudi pri zasebnih deliktih državi. Po norveški ustavi pa ima obsojeni izbiro, da ali pomilostitev odkloni ali jo sprejme. Dane pomilostitve ni moči preklicati.⁶

Pravico pomilostitve v širšem pomenu besede ima po našem amnestijskem pravu kralj (čl. 30. ustave).⁷ Seveda ima tudi zakonodajec pravico pomilostitve, pa tudi on ne sme z zakonom prekoračiti meja, ki jih določa ustava (čl. 115. ustave). Tako določa n. pr. čl. 284. fin. zakona 1928/29, da se odlože odnosno oproste kazni, izrečene radi prestopkov po gozdnem zakonu. Po § 1. zak. o odložitvi in oprostitvi kazni zaradi kaznivih dejanj po gozdnem zakonu z dne 27. februarja 1932., Služb. Nov. 129/32 (Sl. L. 222/32) se odlaga za dobo dveh let izvršitev sodb, izrečenih od upravnih in sodnih oblastev zaradi kaznivih dejanj po gozdnem zakonu, ki so storjena v državnih ali samoupravnih gozdovih do 15. februarja 1932. Po § 2. tega zakona se pa navedene kazni in odškodnine odpusčajo, če storilec ne zagreši v enem letu enakega kaznivega dejanja.

V Nemčiji ima pravico pomilostitve za vso državo državni predsednik, pravico amnestije in abolicije pa zakonodajni organi (čl. 49. ustave). Po avstrijski ustavi (čl. 94) ima pravico amnestije parlament, pravico individualne pomilostitve pa državni predsednik. Po čehoslovaški ustavi (§ 103.) ima pravico pomilostitve v širšem pomenu besede predsednik republike.

⁴ Davidsohn 27, Liszt § 75. — I, Hippel 579, Allfeld 293 in dr. Proti tej teoriji (Verzichtstheorie) so ugovarjali (Loewe 1080), češ da se nanaša abolicija ne samo na pravega krivca, temveč tudi na onega, čigar krivda je še dvomljiva.

⁵ Binding I. — 174, Altmann 656, Finger 859, Davidsohn 27, Loewe 1082, Lohsing 766, Liszt § 74. — I, Merkel 250, Allfeld 298, Ebermayer 93. Pomilostitev je akt upravne oblasti, torej *causa publica*.

⁶ Ebermayer 93.

⁷ Vsak spis o pomilostitvi podpiše tudi pristojni minister (čl. 34., prvi odst., ustave).

Po svojem učinku in obsegu je pomilostitev: abolicija, pomilostitev v ožjem pomenu besede ali pa amnestija. V nastopnih vrstah hočemo razmotrivati, kakšen učinek imajo te vrste pomilostitve v materialnem in formalnem kazenskem pravu. Poprej pa hočemo še prav na kratko očrtati posamezna razdobja v našem pravu o pomiloščanju počenši od razsula avstro-ogrske monarhije do današnjega dne. Ta razdobja omenjamo radi tega, ker je treba tolmačiti vsak amnestijski ukaz po pravnem stanju, veljavnem ob času, ko je bil izdan. Omenjamo jih pa tudi radi tega, ker se v poznejših izvajanjih sklicujemo na ta razdobja. Takih razdobij je četrto.

Razdobja v jugoslovanskem pravu o pomiloščanju.

Prvo razdobje traja od razsula avstro-ogrske monarhije do dne vidovdanske ustave, t. j. do 28. junija 1921. V Sloveniji so takrat veljali v smislu naredbe narodne vlade v Ljubljani z dne 31. oktobra 1918., števil. 1 Uradnega lista vsi dotedanji zakoni in naredbe. Vse amnestijske ukaze te dobe je torej tolmačiti in presoјati po teh zakonih, dasi narodna vlada kot suverenska oblast takrat nanje seveda ni bila vezana. Po čl. 13. avstr. osnovnega zakona o sodniški oblasti z dne 21. decembra 1867., števil. 144, d. z. je imel vladar pravico amnestirati, sodne kazni odpuščati ali omiliti ter odpuščati posledice obsodbe. To vladarjevo pravico je omejil zakon o odgovornosti ministrov z dne 25. julija 1867., števil. 101, d. z. Po § 29. tega zakona je smel vladar pomilostiti ministra samo, če je parlament to predlagal. Po § 2. a. k. p. r. je imel vladar tudi pravico abolicije, seveda le za dejanja, preganjana po službeni dolžnosti. Po najvišji odločbi z dne 24. novembra 1902. pa so morala sodišča glede nedoletnih in mladostnih obsoјencev ob določenih pogojih uradoma predlagati pomilostitev ali abolicijo po § 411. ali po § 2. a. k. p.

Po § 226. a. k. z. je učinkovala pomilostitev tako kakor prestana kazen; torej ni izbrisala posledic, ki so bile združene z obsodbo po § 26. a. k. z. in po dodatnih zakonih, če ni ukaz o pomilostitvi teh posledic izrečno odpustil. Pomilostitev je torej odpustila le kazen, ni pa izbrisala obsodbe. Za izbris sodbe (rehabilitacijo) je bilo treba posebne pomilostitve po § 6. zakona o izbrisu obsodbe z dne 21. maja 1918., števil. 108, d. z.

Splošna karakteristika te dobe je ta, da je bilo naše amnestijsko pravo v tej dobi partikularno. Ta doba se deli v dva dela. V prvem delu od razsula do zedinjenja (1. de-

cembra 1918.) je izrekalo amnestijske ukaze narodno večje v Zagrebu, od dne zedinjenja do dne vidovdanske ustave pa kralj. Tudi kralj je izdajal v tej dobi amnestijske ukaze le za posamezna pravna področja.

Obeležje tega razdobja glede na vsebino amnestijskih ukazov je videti v tem, da likvidirajo amnestijski ukazi te dobe obsodbe, ki so bile izrečene v korist prejšnjega režima. Ti ukazi imajo obliko pomilostitve (odpusta kazni) in obliko abolicij, odpuščajo pa tudi vse posledice, združene z obsodbo, ne omenjajo pa, da se štejejo dotične sodbe za izbrisane (§ 6. zak. z dne 21. maja 1918., št. 108, d. z.). Kljub temu pa ne more biti dvoma, da so izbrisane sodbe glede vseh kaznivih dejanj proti bivši državi. To velja za vse politične in vojaške delikte. Ker amnestijski ukazi v tem pogledu ne delajo razlike med odpustom kazni in izbrisom sodbe, je po našem mnenju rešiti to vprašanje tako, da je imeti za izbrisane sodbe radi vseh dejanj, ki po novi državni ureditvi radi izpremenjenega pravnega stanja sploh ne morejo več biti kazniva dejanja. Obsodb radi dejanj, ki so jih preganjali po prejšnji državni ureditvi in jih preganjamo tudi po sedANJI ureditvi, pa seveda omenjeni amnestijski ukazi niso izbrisali, odpuščali so zgolj kazni, glede posledic teh dejanj so torej odpuščene zgolj one, ki jih navaja § 26. a. k. z.

Drugo razdobje traja od vidovdanske ustave do kraljevega manifesta dne 6. januarja 1929. Osnova amnestijskega prava tega razdobja je določba čl. 50. vidovdanske ustave,⁸ ki uvaja v pravno področje višjega deželnega sodišča v Ljubljani novo ustanovo, t. j. ustanovo amnestije. Amnestija vidovdanske ustave ni istovetna z amnestijo, ki smo jo omenili v prvem razdobju. Amnestija, omenjena v prvem razdobju, je zgolj kolektivni pojem za splošno pomilostitev v širšem obsegu, dočim je učinek amnestije po vidovdanski ustavi obsežnejši, ker izbriše obsodbo samo. Po vidovdanski ustavi je imel kralj pravico amnestije le za politična in vojaška kazniva dejanja, za amnestijo ministrov pa je bilo treba, da prej pristane narodna skupščina, vendar se pa ni smela dajati, preden je bila izrečena sodba, to pa radi tega, da bi skupščini ne bila odvzeta pravica, obtožiti ministre. Po čl. 36. zakona o odgovornosti ministrov

⁸ Srbska ustava z dne 5. junija 1903. pozna le pomilostitev in abolicijo, abolicijo pa je dopuščala le za nepolitična kazniva dejanja (čl. 51.).

kralj tudi ni mogel pomilostiti ministrov brez odobritve narodne skupščine.

V to razdobje spadajo poleg nekaterih manjših obširni amnestijski ukazi iz leta 1922., 1923. in 1928.

Že prvi amnestijski ukaz v tem razdobju razlikuje med amnestijo in pomilostitvijo, za prvo rabi stalni izraz »dajemo amnestijo« za drugo »oproščamo kazen«. Prav to razlikovanje opazamo v vseh posameznih amnestijskih ukazih, ki se tičejo tako amnestije kakor pomilostitve.

Tretje razdobje traja od kraljevega manifesta do uveljavljenja nove ustave, to je do dne 3. septembra 1931. Kralj je prevzel, ker je bila ukinjena skupščina, vse pravice zakonodajca in upravne oblasti. Zato je razumljivo, da razširja čl. 3. zakona o kraljevski oblasti v tej dobi tudi vladarjevo pravico pomiloščanja. Po omenjeni zakonski določbi je imel kralj v tej dobi pravico amnestije za vsa kazniva dejanja, celo za ona, ki se preganjajo po zasebni tožbi. To je bil vsekako poseg v pravico kazenskega pregona zasebnega tožilca. Ta poseg pa je za to dobo razumljiv, ker je hotela vlada očitvidno preprečiti, da bi se razpravljale v obliki pravnih radi zasebnih deliktov stvari, ki bi utegnile zopet vzbujati politične strasti. Tako daje amnestijski ukaz z dne 10. avgusta 1929., št. 62.600, splošno amnestijo za vse tiskovne delikte, torej tudi za one, ki se preganjajo na zasebno tožbo.

Četrto razdobje traja od dne, ko je bila uveljavljena nova ustava, t. j. od 3. septembra 1931. do današnjega dne. Amnestijsko pravo tega razdobja je slično onemu, ki je veljalo za časa vidovdanske ustave. Razlikuje se od njega le toliko, da ima vladar po sedanji ustavi pravico amnestije le za kazniva dejanja, ki se preganjajo po javni obtožbi.

Abolicija.

Z abolicijo se odpoveduje država pravici kazenskega pregona, z njo ukaže pristojnemu oblastvu (državnemu tožilstvu ali drugemu oblastvu) naj ne uvede ali ne nadaljuje kazenskega postopka. Pravici kazenskega pregona se more država odpovedati le tedaj, če ima to pravico v konkretnem primeru. Abolicija torej ni dopustna, če ni procesualnih pogojev za pregon (pravdna nesposobnost storilčeva, zastaranje, smrt, konsumpcija s pravnomočno sodbo) ali če ima pravico kazenskega pregona drug tožilec. Pri deliktih, ki se preganjajo na zasebno tožbo, država nima pravice abolicije, ker ima pravico pregona zasebni tožilec, pač

pa se sme država tudi pri zasebnih deliktih odpovedati pravici, da izvrši kazen (čl. 30., tretji odst. ustave, § 429., drugi odst. k. p.). Prav to velja, če ni predloga (§ 85. k. z.) za kazenski pregon (§ 2., prvi odst. k. p.); dokler upravičenec ni predlagal po § 85. k. z. se kazenski pregon ne more začeti, če ga pa ni moči uvesti, ga tudi ni moči zabraniti.⁹ Abolicija pa je dopustna pri kaznivih dejanjih, ki se preganjajo le po odobritvi (§ 84. k. z.). Državni tožilec sme namreč tudi glede teh dejanj predlagati poizvedbe, odobritev pa mu je potrebna šele tedaj, ko predlaga, naj se uvede preiskava ali ko vloži neposredno obtožnico (§§ 2., drugi odst., 267. k. p., 84. k. z.).

Abolicija je dopustna šele tedaj, ko nastane pravica države za kazenski pregon. Ta pa nastane šele takrat, ko je storilec započel kaznivo dejanje, možna pa je dotlej, dokler pravica države za kaznovanje še ni ugotovljena, t. j. do pravnomočnosti sodbe.

Abolicija ne zanika kakor oprostilna sodba, da je podana pravica države za kaznovanje, ona le ukinja vsa procesualna dejanja radi kaznivega dejanja, kaznivo dejanje kot tako pa ostane nedotaknjeno. Abolirano dejanje se more radi tega upoštevati pri poznejšem kaznivem dejanju, ko gre za vprašanje, ali je započel storilec poznejše dejanje iz navade (§ 280. k. z.) ali obrtoma (§§ 222., 262., 281., 337., 359., 375., 362. k. z.). Večja kaznivost delikta iz navade se opravičuje po pojačanem nagonu, nastalem zbog večkratnega ponavljanja kaznivega dejanja, večja kaznivost kaznivega dejanja, storjenega obrtoma, pa po namenu, da si pribavi storilec z večkratnim dejanjem stalen dohodek. Sodnik torej sklepa o tem, ali je podan tak nagon ali namen iz prejšnjih dejanj storilčevih. Radi tega je brez pomena, ali so bila ta dejanja dejansko predmet kazenskega pregona ali pokaznitve, zadostuje, da so dokazana. Prav to velja za dejanja, ki so že zastarana.¹⁰

Poedina abolicija, dana storilcu,¹¹ se ne razteza na nasnovalca in pomočnika.

Če se tiče abolicija v primeru idealnega steka samo enega izmed kaznivih dejanj, ki sta v idealnem steku, se sme storilec radi drugega (neaboliranega) dejanja kaznovati.¹²

⁹ Olshausen § 61.—48.

¹⁰ Davidsohn — 35, Liszt § 55. — III; nasprotno: Binding 249, 550/12.

¹¹ Davidsohn 36, Loewe 1081, Hippel 581.

¹² Hippel 582.

Abolicija ščiti storilca žaljivih očitkov glede kaznivega dejanja. Kdor očita drugemu ali ga obdolži resničnega kaznivega dejanja, glede katerega je bila izdana abolicija, se kaznuje po § 300. k. z., ako je izrekel očitek ali obdolžitev v namenu, da žali. Če pa je dvomljivo, ali je obdolžitev resnična, zagreši storilec kleveto in bi smel dokazati, da je očitek (obdolžitev) resničen, le s pravnomočno sodbo pristojnega sodišča (§ 311., drugi odst., k. z.). Ker pa je radi tega dejanja izdana abolicija, je pregon radi tega dejanja nedopusten; zato sme klevetnik dokazati resničnost očitka ali obdolžitve tudi z drugimi dokazili.

Posledica abolicije je, da je pravica države na kazenski pregon ugasnila. Če se izda abolicija med pripravljalnem postopkom, pošlje sodišče spise državnemu tožilstvu, ki poda ustavitveno izjavo po § 96., 108. k. p. Ta izjava državnega tožilca in rešitev sodišča, da je postopek ustavljen, sta seveda zgolj deklarativnega značaja. Ustavitev ima le ta pomen, da se kazenski postopek, ki je itak že z abolicijo končan, formalno (v kazenskih spisih in v vpisnikih) zaključi. Če se ustavi kazenski postopek zbog abolicije, se postopek ne more obnoviti po določbah §§ 361. — 371. k. p. Obdolženec seveda ne more z obnovo postopka dokazati, da je nedolžen, tožilec pa more doseči obnovo (§§ 361., 364. k. p.), ako je treba uporabiti za kaznivo dejanje zbog novih dokazov (noviter reperta) strožji kazenski zakon, če je torej abolirano dejanje kvalificirati za tako dejanje, ki ni več krito po amnestijskem ukazu.

Če je dejanje abolirano, ko je vložil obtoženec ugovor zoper obtožnico, postane ta ugovor brez pomena, višje sodišče ga vrne nerešenega prvi stopnji; obtožnica pa seveda ne more postati nikdar pravnomočna. Prav to velja za pritožbe, ki jih vložita stranki v pripravljalnem postopku, kar pa ne velja za pritožbe drugih oseb (n. pr. §§ 163., 164., 186., 223. k. p.).

Po teoriji je abolicija razlog, ki ukinja kazen, torej razlog, ki uničuje že nastali zahtevek države na pokaznitev.¹³ V procesualnem pogledu je abolicija procesualna ovira (negativni procesni pogoj), ki ovira pregon določne osebe radi določnega kaznivega dejanja. To procesualno oviro mora sodišče v vsaki dobi postopka uradoma upoštevati (§§ 108., drugi odst., 208., 276., 352., drugi odst., 408., drugi odst., k. p.).

¹³ Liszt § 74. — I, Hippel 581, Loewe 1081.

Če torej izve sodnik za abolicijo šele med razpravo, ne oprosti obtoženca, marveč zavrne obtožbo s sodbo (§ 276. k. p.). Če sodba še ni pravnomočna, povzroča abolicija, da sodba ne more nikdar postati pravnomočna. Če pa je vložen proti sodbi pravni lek, je ta radi abolicije brez pomena, višje sodišče ga vrne nerešenega sodišču prve stopnje.

Z abolicijo se odpoveduje država kazenskemu zahtevku, ki še ni ugotovljen, ali ki ga morda sploh ni. Abolicija utegne radi tega doseči vprav nasprotno tega, kar name-rava, ker vzame nedolžnemu možnost, da se rehabilitira in da dokaže v rednem postopku, da ni kriv. Radi tega znanost ni naklonjena tej ustanovi,¹⁴ zakonodaja pa jo ponekod omejuje. Tako je n. pr. določal avstrijski kazenski postopnik iz leta 1852. (§ 289.), da sme obtoženec, ako se konča glavna razprava zbog abolicije, zahtevati, da se dožene, da ni kriv in da se mu o tem izda uradno potrdilo. Zanimiva je avstrijska amnestija z dne 30. oktobra 1918., ki določa, da sme obtoženec, ki je vložil zoper sodbo pravni lek, kljub aboliciji zahtevati, da reši sodišče pravni lek, če je izreklo sodbo, preden je bila abolicija objavljena. Po naši zakonodaji obtoženec nima pravnega leka zoper sodbo, s katero je sodišče zbog abolicije zavrnilo obtožbo (§ 276. k. p.). Izjemna določba § 338., šesti odst., k. p. velja namreč le za oprostilno, ne pa za zavrnilno sodbo.

Preden končamo poglavje o aboliciji, je treba še odgovoriti na vprašanje, kdo plača v primeru abolicije stroške kazenskega postopka. Po § 309. k. p. izreče sodišče v vsaki sodbi in rešitvi, s katero ustavlja kazenski postopek, katera stranka, navedena v §§ 310., 311., šte. 1 do 3, 312. k. p., plača stroške kazenskega postopka.¹⁵ Če gre za kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti, plača v primeru abolicije stroške kazenskega postopka država (anal. § 310., tretji odst., drugi stavek, k. p.). To je tudi pravično, ker se je država sama, ki ji gre v tem primeru pravica kazenskega pregona, z abolicijo odpovedala tej pravici. Za kaznivo dejanje, ki se preganja po zasebni tožbi, pa po sedanji ustavi abolicija itak ni dopustna, bila pa je mogoča po § 3. zakona o kraljevski oblasti. Ukaz o amnestiji in pomilostitvi z dne 10. avgusta 1929., šte. 62.600, Služb. Nov. šte. 411/29, je odredil abolicijo za vsa kazniva dejanja, ki se kaznujejo po

¹⁴ Berner 343, Liszt § 75. — II, Hippel 583, Davidsohn 36.

¹⁵ Loewe 1027, 1042.

zakonu o tisku in so bila storjena do 6. januarja 1929., torej tudi za ona, ki se preganjajo po zasebni tožbi.¹⁶

Pomilostitev.

S pomilostitvijo v ožjem pomenu besede se odpoveduje država povsem ali deloma kazenskemu zahtevku, ki ga je že ugotovil kazenski postopek. Z njo se torej država odpoveduje pravici, da izvrši kazen. S pomilostitvijo ukaže država oblastvu, ki izvršuje kazen (kaznilnici, sodišču kot upravnemu oblastvu ali drugemu oblastvu), naj izrečene kazni sploh ne izvrši ali vsaj ne v celem obsegu.

Pomilostitev se more dati le po pravnomočni sodbi (čl. 30., drugi odst., ustave, §§ 429., prvi odst., 431., prvi odst., k. p.), ker daje po §§ 412., 414. k. p. le pravnomočna sodba državi pravico, da sodbo izvrši. Kazen pa mora biti taka, da se še da izvršiti. Radi tega ni več moči odpustiti kazni, če je že ugasnila pravica izvršitve kazni zbog zastaranja izvršitve kazni (§ 81. k. z.) ali zbog tega, ker je obsojeni umrl¹⁷ ali ker je kazen že prestal. Nekateri amnestijski ukazi dajejo pomilostitev tudi za sodbe, ki še niso postale pravnomočne. Tako določa n. pr. amnestijski ukaz z dne 8. junija 1922., (t. XV) in z dne 19. januarja 1928. (t. IV), da morajo sodišča radi uporabe amnestijskega ukaza najprej dovršiti redni sodni postopek, nato pa uporabiti amnestijski ukaz, ko je postala sodba pravnomočna.

S pomilostitvijo se smejo odpuščati tudi kazni, ki so jih izrekla sodišča na zasebno tožbo. Zasebni tožilec ima

¹⁶ Ker je posegla država s to abolicijo v pravice zasebnih tožilcev, je podalo ministrstvo pravde z razpisom z dne 10. oktobra 1929., številka 75.592, posebno pojasnilo k točki IX. citiranega amnestijskega ukaza glede plačila stroškov kazenskega postopka. Po tem pojasnilu je bilo treba zavrniti stranko, ki je imela pravico do povračila stroškov, na redno civilno pravdo, o plačilu kazenskih stroškov je odločal torej po tem pojasnilu civilni, ne pa kazenski sodnik (sodba stola sedmorice, odd. B. Rv 385/31, Cg Ia 305/30 Ljubljana). Preden je ministrstvo pravde izdalo gorenje navodilo, je uporabljala sodna praksa v takih primerih določbo § 311., prvega odst. k. p.; upira se pa pravnemu čutu, da bi moral zasebni tožilec radi smrti obdolženca ali radi abolicije plačati stroške kazenskega postopka, dasi je bil obsojenec obsojen, sodba pa ni postala pravnomočna zgolj radi smrti ali abolicije (primerjaj Amschel II — 98.).

¹⁷ Po obsojenčevi smrti se tudi denarne kazni ne smejo več izterjati (§ 44. četrti odst., k. z.); radi tega jih tudi ni moči po obsojenčevi smrti odpustiti.

le pravico kazenskega pregona, pravico, da izvrši kazen, pa ima država. Radi tega se sme le državna oblast odreči tej pravici (čl. 30., tretji odst., ustave, § 429., drugi odst., k. p.). Ne le krivdorek, marveč tudi kazen daje zasebnemu tožilcu zadoščenje n. pr. za žalitev. Zato je običajno, da se le izjemoma odpuščajo kazni, izrečene radi dejanj, ki se preganjajo zgolj po zasebni tožbi.¹⁸ Amnestijska ukaza z dne 19. januarja 1928., — točka I (Urad. list 24/28, Služb. Nov. št. 17) in z dne 10. avgusta 1929., št. 62.600, točka B (Ur. l. 361/29, Sl. Nov. 411/29) izrečno izvzemata od oproščenih kazni tiste, ki so bile izrečene za razžalitve in klevete.

Pomilostitev je ali popolna ali delna. S popolno pomilostitvijo se država popolnoma odpoveduje pravici, da izvrši kazen. Popolna pomilostitev je torej mogoča le, preden je obsojeni nastopil kazen. Nemogoča je popolna pomilostitev, če je izreklo sodišče izgubo častnih pravic (§ 48. k. z.). Obsojenec namreč izgubi častne pravice s trenutkom, ko postane sodba pravnomočna. Izguba teh pravic se torej sploh ne da več popraviti za razdobje od pravnomočnosti sodbe do pomilostitve.

Z delno pomilostitvijo je moči kazen zmanjšati ali omiliti. Vladar sme kazen tudi le deloma odpustiti ali izrečeno kazen nadomestiti s kaznijo milejše vrste, seveda le s tako kaznijo, ki jo pozna kazenski zakon. S pomilostitvijo seveda ni moči odrediti kazni, ki je sistemu kazenskega zakona tuja. Ni moči n. pr. izreči kazen hišnega zavora, ker je treba kazen odrediti po zakonu (§ 1. k. z.) in ker ni moči s pomilostitvijo, ki je zgolj upravni akt, uvajati novih kazni. To pravico ima le zakonodajec. Radi tega tudi ni moči s pomilostitvijo prekoračiti zakonito najvišjo in najmanjšo kaznen¹⁹ (§§ 37., 38., 39., 42. k. z.) pač pa se more zakonita najmanjina znižati v primerih, kjer dopušča zakon omilitev kazni po svobodni oceni (§ 72. k. z.). S pomilostitvijo se lahko dovoli tudi milostni odlog²⁰ kazni, dasi niso podani pogoji § 418. k. p.; če sme država povse odpustiti kazen, jo sme tudi odložiti.

¹⁸ Davidsohn (str. 43.) pravi, da ni moči s pomilostitvijo odpuščati kazni, izrečenih radi dejanj, ki se preganjajo po zasebni tožbi, kar utemeljuje s tem, da daje le kazen, ne pa sama obsodba (odločba o krivdi) zadostno jamstvo, da je čast žaljenega v človeški družbi zopet upostavljena.

¹⁹ Tu torej ne velja argumentum a majori ad minus. Binding Hdb. I—878, Urošević 175, nasprotno: Liszt § 75.—II, Davidsohn 44.

²⁰ Loewe 1015.

Tudi se sme nepogojna kazen izpremeniti v pogojno ali pa nepogojna obsodba v pogojno (§ 65. k. z.)

V našem pravu o pomiloščanju odpuščajo posamezni ukazi redoma le manjše kazni pogojno. Pogoj je navadno ta, da obsojeni v določenem roku od dne ukaza ne zagreši zločina ali prestopka iz koristoljubja,²¹ ali kaznivih dejanj, ki se kaznujejo po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi.²²

Seveda je moči s pomilostitvijo dovoliti, da odsluži obsojeni kazen v presledkih ali da se mu kazen pogojno odloži.

Ustava (čl. 30) in kazenski postopnik § 429., prvi odst., govorita le o odpustu, zmanjšanju ali omilitvi »kazni«, torej vseh kazni (tudi disciplinskih) sodišč in drugih oblastev. Izjema je zakon o taksah, ki zabranjuje (čl. 46.), da bi se smele kazni, izrečene po tem zakonu, po milosti znižati ali odpustiti.

Vpraša se, ali je moči s pomilostitvijo odpuščati tudi druge odločbe sodbe. To velja za sporedne kazni, očuvalne in vzgojne odredbe, stroške kazenskega postopka, objavo sodbe in zasebno odškodnino.

Najprej govorimo o sporednih kaznih. Ni dvoma, da jih je moči pomilostiti, saj jih šteje zakon izrečno med kazni (§ 35. k. z.), § 485. k. p. pa izrečno govori o vrnitvi častnih pravic po kraljevi milosti. To velja tako za trajne²³ kakor začasne sporedne kazni (§ 46. k. z.). Sporedno kazen je moči odpustiti obenem z glavno kaznijo ali pa samo za se.²⁴ Pomilostitev, s katero se vračajo častne pravice, se imenuje restitucija ali rehabilitacija. Ta rehabilitacija ima seveda le učinek, ki je naveden v prvem odstavku § 90. k. z. Odločba o krivdi ostane torej nedotaknjena. Restitucija vrača le sekundarne posledice obsodbe. Z njo se državna oblast odpoveduje izvršitvi sporednih kazni. Dokler obsojeni od-

²¹ točka III in IV amnestije z dne 18. avgusta 1920., šte. 29.971 U. l. 314/20; točka VI 2) amnestije z dne 8. junija 1922., šte. 30.211, U. l. 170/22; točka II amnestije z dne 6. septembra 1923., šte. 51.601 Uradni list 300/23.

²² točka II amnestije z dne 19. januarja 1928., U. l. 24/28; amnestija z dne 10. avgusta 1929., šte. 62.600, U. l. 361/29.

²³ Finger I—861 (591), Meyer 296, op. 24; nasprotno Liszt § 75.—II.

²⁴ Urošević pravi (175), da se more s pomilostitvijo glavna kazen zamenjati s sporedno. To ni pravilno ali vsaj ne točno, če ni razumeti njegovih besed tako, da ostane sporedna kazen nedotaknjena vključno temu, da je odpuščena glavna kazen.

služuje kazen, se omenjena rehabilitacija ne more izvršiti, marveč šele potem, ko je kazen izvršena.²⁵

Težji je odgovor na vprašanje, ali je moči s pomilostitvijo odpustiti očevalne odredbe. Očevalne odredbe niso kazni.²⁶ Namen očevalnih odredb ni prizadejati obsojencu zlo, temveč očuvati človeško družbo novih kaznivih ali socialno nevarnih dejanj. Dejansko so sicer nekatere očevalne odredbe obenem tudi zlo, ki je za obsojenca često hujše kakor kazen sama: n. pr. pridržba po prestani kazni in prisilna delavnica. Kljub temu pa je prvotni in glavni namen očevalnih odredb, čuvati človeško družbo nevarnosti, ki ji preti od storilca. Ker pri očevalni odredbi ne gre za »kazenski« zahtevek države, je pomilostitev pri očevalnih odredbah pojmovno nemogoča. Zato je znanost²⁷ vobče mnenja, da očevalnih odredb ni moči odpuščati s pomilostitvijo. Zanimivo je v tem pogledu stališče v osnutku čehoslovaškega kazenskega zakona, ker določa § 32. tega osnutka, da pomilostitev ne učinkuje glede zapadlih stvari in glede zasebnopravne odškodnine, ker tu ne gre niti za kazni niti za posledice obsodbe. Očevalne odredbe in sporedne kazni se pa odpuščajo po omenjenem osnutku le tedaj, če ukaz o pomilostitvi to izrečno določa. Novi italijanski kazenski zakon iz leta 1930. pa daje ministrstvu pravde pravico, da sme odpuščati očevalne odredbe (§ 207., tretji odst.).

Naša zakonodaja nima sličnih določb, ustava pa govori le o odpustu »kazni«. Radi tega smo mnenja, da očevalnih odredb po naši zakonodaji ni moči odpuščati s pomilostitvijo, pač pa jih je moči posredno odpuščati obenem s kaznijo, ker določa kazenski zakon, da je moči izvršiti nekatere očevalne odredbe šele potem, ko je obsojeni kazen prestal. O tem pa bomo govorili pozneje, kakor bomo tudi pozneje odgovorili na vprašanje, ali je moči odpustiti očevalne odredbe z amnestijo.

Vzgojnih odredb²⁸ ni moči odpuščati s pomilostitvijo, ker jih na noben način ni moči imeti za kazni. Njih namen

²⁵ Berner 340: n. pr. ni mogoče s pomilostitvijo sporednih kazni omogočiti jetniku, da gre volit.

²⁶ Glej članek univ. prof. Aleksandra Maklecova: Očevalne odredbe v sistemu modernega prava (S. P. 1932., števil. 1/2). §§ 3. in 51. ur. o izvrševanju očevalnih odredb. Ur. l. 1125/30.

²⁷ Liszt § 74.—I, Binding Handb. 873, Urošević 175, Jovanović 345, 355, dr. Toma Živanović: Osnovi krivičnog prava. Opšti deo, dodatak. Beograd 1931., str. 88; nasprotno: Davidsohn 42, opomba 2.

²⁸ Finger 861., Liszt § 74.

je le vzgoja in poboljšanje. Tako n. pr. izvzema amnestijski ukaz z dne 8. junija 1922., števil. 30.211, od amnestije osebe, ki so bile obsojene na prisilno vzgojo.

Sporno je vprašanje, ali se sme s pomilostitvijo odpuštili plačilo stroškov za kazenski postopek (§ 310. k. p.). Znanost je v tem pogledu različnega mnenja.²⁹ Ni dvoma, da se sme država tem stroškom odpovedati, ker se sme odpovedati tudi drugim terjatvam, za to pa ni treba pomilostitve.

Nesporno je, da niti s pomilostitvijo niti z amnestijo ni moči kršiti pravic drugih oseb za zasebno odškodnino (čl. 30. ustave). Prav to velja za materialno odškodnino po čl. 62. zakona o tisku. Seveda se pa sme država kakor vsaka druga oseba odpovedati odškodnini.³⁰

Omeniti je še odredbo, da naj se sodba objavi (§§ 139., tretji odst., 305., 342., tretji odst., 363., drugi odst., čl. 19. zakona o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije z dne 30. dec. 1921., Sl. Nov. števil. 5/22, čl. 63. zakona o tisku, § 37. zakonu o pobijanju nelojalne tekme z dne 4. aprila 1930., Sl. Nov. 83. (Služb. l. št. 10/5), § 369., četrti odst., k. p.). Ta odredba pomeni neko zlo in jo je radi tega uvrstiti med sporedne kazni, dasi je zakon v § 35. k. z. ne omenja.³¹

Odgovoriti nam je treba še na vprašanje, ali obsega odpust kazni tudi druge odločbe v sodbi in katere.

Najprvo sporedne kazni! Po § 48. k. z. izgubi obtoženec častne pravice (§ 47. k. z.) z dnem, ko postane sodba pravno-močna (§ 412. k. p.). Če pa izguba častnih pravic ni trajna, se računa izguba teh pravic od dne, ko je bila kazen prestana, zastarela ali odpuščena. Za dan, ko je bila kazen odpuščena, se ne šteje dan, ko je bil kraljevi ukaz podpisan, temveč dan, ko je bil ukaz priobčen obsojencu, če je kazen že nastopil, pa dan, ko je bil ukaz dejansko izvršen,³² t. j. dan, ko je bil izpuščen iz zapora. Ta dan pa ne šteje v dobo, za katero izgubi obsojenec častne pravice.³³ Že gori smo

²⁹ Finger 861 za, Binding, Handb. I 874 proti.

³⁰ Glej § 2. zakona z dne 27. februarja 1932., Sl. Nov. 129/32 (Sl. l. 222/32) o odložitvi in oprostitvi kazni zaradi kaznivih dejanj po gozdnem zakonu.

³¹ Dolenc 106., Frank-Šilovič, Kazneno pravo, Zagreb. 1929., str. 196. Čubinski I—120, Žganc-Žorž 107, Ebermayer 92, nasprotno: Allfeld-Meyer 297.

³² Olshausen § 36—8, Dolenc 120, Altman 657, nasprotno o. čeh. k. z., str. 60.

³³ t. j. če izguba ni trajna. Olshausen § 36.—4.

omenili, da s pomilostitvijo ni moči popolnoma odpustiti izgubo častnih pravic, ker izgubi obsojenec te pravice že z dnem, ko je postala sodba pravnomočna, pomilostitev pa je mogoča šele, ko je sodba pravnomočna.

Iz navedenega torej sledi, da milostni odpust kazni ne vsebuje odpusta sporednih kazni, ako ukaz tega izrečno ne določa.³⁴

Že gori smo omenili, da je moči izvršiti nekatere očuvalne odredbe šele potem, ko je bila kazen prestana. To velja za očuvalne odredbe po §§ 51., 52., 55., 56. in 57. v zvezi s § 423. k. p. Če se kazen odpusti, omenjenih očuvalnih odredb sploh ni moči izvršiti. V drugih primerih, kjer se očuvalne odredbe lahko izvrše tudi tedaj, ako kazen ni prestana, se smejo te odredbe izvršiti seveda tudi tedaj, če je bila kazen odpuščena s pomilostitvijo. To velja za očuvalno odredbo po § 53. (oddaja v zavod za zdravljenje in čuvanje) in po § 54. k. z. (oddaja v zavod za zdravljenje pijancev). Pri nekaterih očuvalnih odredbah pa omenja zakon izrečno, da se morejo izvršiti šele tedaj, ko je bila kazen prestana ali »odpuščena« (§§ 54., drugi odst., 58., drugi odst., k. z.).

Z odpustom kazni se seveda ne odpušča plačilo stroškov kazenskega postopka in plačilo odškodnine. Stroške plača obsojeni celo tedaj, če ni bil kaznovan (§ 281., šte. 3, k. p.). Prav tako se mora objaviti sodba, dasi je bila kazen s pomilostitvijo odpuščena.

Učinek pomilostitve.

Pomilostitev v ožjem pomenu besede odpušča zgolj kazen, ne izbriše pa kaznivega dejanja samega. Pravna posledica pomilostitve je enaka učinku, ki ga ima prestana ali zastarana kazen. Naš kazenski zakon tega sicer izrečno ne pove,³⁵ vendar se pa da to posneti iz niza določb k. z. (n. pr. §§ 8., 48., 54., 58., 64., 90., 300. k. z.). Prav to velja, če je bila obsojencu kazen odpuščena v tujini. V tem primeru ne sme domače sodišče kaznovati storilca (§ 8., šte. 2, k. z.). Kljub pomilostitvi je torej imeti storilca za obsojenega, dokler ne doseže rehabilitacije (§ 90. k. z., § 385. k. p.), ni ga pa imeti za kaznovanega (t. j. če je bila vsa kazen odpuščena). To hočemo pokazati na nekaterih primerih iz materialnega kazenskega prava:

³⁴ Olshausen § 31.—4, § 36.—8.

³⁵ Osn. čeh. kaz. zak. to izrečno določa (§ 12., šte. 5.); prav tako avstr. k. z. (§§ 226., 529.), posledice obsodbe pa ostanejo po § 225. avstr. k. z. kljub pomilostitvi nedotaknjene.

Kaznivo dejanje, ki ga je obsojeni poprej zagrešil, je kljub pomilostitvi upoštevati, če je treba v poznejšem postopku radi drugega kaznivega dejanja ugotoviti, da je bilo poznejše dejanje storjeno obrtoma (§§ 262., 281., 333., četrti odst., 337., 362., 375. k. z.) ali iz navade (§ 280. k. z.).³⁶ Pogojna obsodba (§ 65., prvi odst., k. z.) se ne sme izreči, če je bil storilec prej pravnomočno obsojen radi zločinstva ali v poslednjih desetih letih na kazen strogega zapor ali zapor nad en mesec. Ta prepoved velja tudi tedaj, če je bila prejšnja kazen s pomilostitvijo odpuščena. Kljub pomilostitvi je imeti kaznivo dejanje pri poznejši obsodbi radi novega kaznivega dejanja za obtežilno okolnost (§ 70., drugi odst., k. z.). Očuvalna odredba, da se obsojenec pridrži po prestani kazni (§ 51. k. z.), se sme izreči, če je bila n. pr. ena izmed prejšnjih treh kazni (pa ne zadnja!) s pomilostitvijo odpuščena. Prav tako velja kvalifikacija zločinstva tatvine po §§ 315., 317. k. z. tudi tedaj, če je bila prejšnja kazen, ki se šteje za kvalifikacijo, odpuščena. Kdor drugega obdolži kaznivega dejanja, sme v pravdi radi žalitve časti dokazati resničnost obdolžitve kljub temu, da je bila kazen s pomilostitvijo odpuščena (§ 311., drugi odst., k. z.). Kdor pa je izrekel tako obdolžitev animo injuriandi, se kaznuje po § 300. k. z.

Slične primere imamo tudi v formalnem pravu:

Po § 178. k. p. se ne sme zapriseči priča, o kateri je dokazano, da je izvršila kaznivo dejanje ali pri njem sodelovala, o katerem naj izpove kot priča.³⁷ Ta določba velja tudi, če je bila kazen radi tega dejanja odpuščena s pomilostitvijo. Osumljeni ostane namreč sumljiv kljub temu, da je bil pomiloščen. Ker učinkuje pomilostitev prav tako kakor prestana kazen, se more tudi po odpustu kazni uvesti obnova kazenskega postopka,³⁸ in sicer ne le v obsojenčevo korist (§ 362. k. p.), temveč tudi v njegovo škodo (§ 365. k. p.). Kar velja za obnovo po § 362. k. p., velja tudi za izredno obnovo po § 355. k. p.³⁹ Po § 64. k. z., 286., drugi odst., k. p. sodišče ne izreče enotne kazni po § 62. k. z., če je bila prejšnja kazen po milosti že odpuščena za časa, ko je sodišče izreklo novo sodbo. Če pa je izreklo sodišče za več dejanj enotno kazen (§§ 62., 63., 64. k. z.) in se pozneje kazen radi

³⁶ Allfeld 297.

³⁷ Loewe 208, Henigsberg I—190.

³⁸ Lohsing 770, Loewe 869, Altmann 659, Dolenc: O zahtevu za ponavljanje kriv. postopka, Mjesečnik štev. 9 iz l. 1931.

³⁹ G. Z. 1892—265.

enega teh dejanj odpusti s pomilostitvijo, sme sodišče, ki je sodilo v prvi stopnji, na predlog strank izreči novo sodbo, s katero določi novo kazen, ki jo je treba še izvršiti (§ 360., prvi odst., šte. 2, k. p.). Novo kazen določi sodišče seveda le tedaj, če je enotna kazen sestavljena iz več kot dveh posameznih kazni. V tem primeru odredi namreč sodnik za preostala dejanja novo enotno kazen, ne da bi seveda smel izpremeniti posameznih kazni, ker je vsaka posamezna kazen zase relativno pravnomočna.⁴⁰ Če je pa enotna kazen sestavljena le iz dveh kazni in če je ena teh dveh kazni odpuščena s pomilostitvijo, potem seveda sodnik preostale (t. j. edine) kazni ne more izpremeniti. Sodba po § 360., drugi odst., k. p. ima torej v takem primeru zgolj deklarativen značaj. Slično odredbo, kakor jo ima sedanji k. p. (§ 360., šte. 2.) je imel že amnestijski ukaz z dne 8. junija 1922. Točka XVIII tega ukaza pravi: Ako je dejanje, glede katerega je dana amnestija ali pomilostitev, v steku z dejanjem, ki ni deležno milosti, odloči sodišče, ki je sodilo v zadnji stopnji, kateri del edinstvene kazni ima za odpuščen in odmeri novo kazen za kaznivo dejanje (v steku), za katero ni dana pomilostitev. Proti tej odločbi je bila dovoljena pritožba po predpisih k. p.

Sedaj še nekaj nasprotnih primerov za to, da obsojenca, ki je bil pomiloščen (v ožjem pomenu besede) ni imeti za »kaznovanega«, marveč le za »obsojenega«. Po § 76. k. z. je v povratku, kdor je bil obsojen radi naklepne kaznivega dejanja na kazen na prostosti, pa stori v petih letih, odkar je to kazen povse ali deloma prestal, zopet novo naklepno kaznivo dejanje. Povratka po § 76. k. z. torej ni, če je bila prejšnja kazen popolnoma odpuščena. Po § 51. k. z. se pridrži državljani kraljevine Jugoslavije, ki je bil zaradi naklepnega zločina najmanj trikrat obsojen na robijo, pa stori v času petih let, ko je prestal poslednjo kazen, zopet naklepno zločinstvo, po prestani kazni še nadalje v zavodu, ako je tudi subjektivno socialno nevaren. Radi tega ne more sodišče izvršiti te očuvalne odredbe, ako bi bila kazen radi prejšnjega (t. j. poslednjega) dejanja odpuščena s pomilostitvijo. Prav to velja za izvršitev očuvalne odredbe po § 52. k. z., ker se odda obsojenec v prisilnico šele potem, ko je kazen prestal.

⁴⁰ Olshausen § 74.—20.

Amnestija.

Po nemškem pravu se razlikuje amnestija od pomilostitve le po zunanjih znakih, t. j. po večjem obsegu pomilostitve, ki niso v amnestijskem ukazu posamič imenovani.⁴¹ V francoskem pravu ima amnestija povse drug pomen. Dočim se odpušča s pomilostitvijo (la grace) zgolj kazni, izbriše amnestija obsodbo samo. Po jugoslovanskem amnestijskem pravu »uničuje amnestija (čl. 30., prvi odst., ustave) posledice kaznivega dejanja, vendar se pa z njo ne smejo kršiti pravice zasebnikov do povračila odškodnine.« Besede, da se z amnestijo »uničujejo pravne posledice kaznivih dejanj« se morajo torej tolmačiti v najširšem smislu.⁴² Amnestija po izvršeni sodbi ima torej značaj izbrisa sodbe in učinkuje tako, kakor popolna rehabilitacija v smislu tretjega odst. § 90. k. z. Ta učinek pa velja tudi za preteklost. Ako bi se omenjene besede ustave tolmačile drugače, ne bi bilo nobene razlike med amnestijo po pravnomočni sodbi in med pomilostitvijo v ožjem pomenu besede.

Po prvem odstavku čl. 30. ustave se sme dati amnestija pred začetkom kazenskega postopka in med postopkom. V tem primeru se zove abolicija, daje se pa lahko tudi po pravnomočni (izvršljivi) sodbi.⁴³ Po besedilu ustave je imeti besede »kazensko postopanje« v širšem pomenu besede, torej tudi poizvedbe.

Tudi amnestija more biti občna ali poedinska. V poedinski amnestiji je označena oseba in kaznivo dejanje, ki je amnestirano, pri splošni amnestiji pa je treba šele ugotoviti, katera oseba je deležna amnestije.

Amnestija po pravnomočni sodbi se more dati za vsa kazniva dejanja, ki se preganjajo po javni obtožbi, torej tudi za ona, ki se preganjajo na predlog ali odobritev. Vidovdanska ustava pa je dopuščala amnestijo (čl. 50) le za politična in vojaška kazniva dejanja.

Pravni učinek amnestije.

Amnestija uničuje vse posledice kaznivega dejanja. Amnestija se torej razteza tudi na preteklost. Radi tega uničuje vse odločbe sodbe, torej odločbo o krivdi, o kazni,

⁴¹ Davidsohn 54, 56.

⁴² Slobodan Jovanović, 303., 354., Živanović 503., Urošević 175., 176.

⁴³ V slovenskem prevodu ustave je srbska beseda »izvršni« nepravilno prevedena v »izvršeni« namesto »izvršljivi«.

o sporednih kaznih, o stroških. Vse te odločbe se uničujejo tudi za preteklost. Amnestija pa ne uniči oškodovančeve pravice na zasebno odškodnino. Te odškodnine pa oškodovanec ne more zahtevati na podstavi sodbe, ki je po amnestiji izbrisana, marveč le s civilno pravdo.⁴⁴ Z amnestijo se uniči tudi odločba o očuvalnih in vzgojnih odredbah, kolikor je imeti te odredbe za »posledice kaznivega dejanja«. Besede »kaznivo dejanje« v smislu čl. 30., prvega odstavka ustave je tolmačiti v tem smislu, kakor jih praviloma rabi kazenski zakon (n. pr. v §§ 34., prvi odst., 62., 64. k. z.). »Kaznivo dejanje« združuje v sebi tako telesno kretnjo kakor smer volje t. j. subjektivno stran dejanja (naklep ali malomarnost).⁴⁵ Iz tega vidika torej tudi z amnestijo ni moči odpustiti očuvalne odredbe po §§ 53. in 55. k. z., če gre za nevračunljivost, ker v takem primeru sploh ni bilo »kaznivega« dejanja, in radi tega tudi ni moči govoriti o posledicah kaznivega dejanja. Prav to velja ob istih pogojih za vzgojne odredbe (§ 443. k. p.).

Z amnestijo po pravnomočni sodbi je odločba o krivdi tudi pro praeterito uničena. Radi tega ni mogoča obnova postopka po § 362. k. p., ker je pogoj obnove po § 362. k. p., da je bil storilec »pravnomočno obsojen«, toda tukaj tudi pro praeterito ni več »obsodbe«.

Izvršitev pomilostitvenih ukazov o pomiloščenju.

V dobi od prevrata do vidovdanske ustave so izvrševala amnestijske ukaze ta-le oblasti: predsedništva zbornih sodišč za jetnike, ki so služili kazen v zaporih zbornih sodišč, starejšine okrajnih sodišč za jetnike v zaporih okrajnih sodišč, vodje kaznilnic s hišnim komisarjem pa za kaznence v kaznilnicah (točka 2. naredb. min. pravde z dne 18. avgusta 1920., Ur. l. 315/20.). V tej dobi so izdajala sodišča glede jetnikov jetnišnic in sodnih zaporov odločbe o uporabi amnestijskih ukazov. Te odločbe so bile zgolj deklarativnega značaja, ker so le ugotavljale pravno stanje, ki je že obstajalo. Proti tem odločbam so bile dopustne pri-

⁴⁴ Urošević 176.

⁴⁵ Binding Handb. 565 (Begriff der Handlung); Dr. August Köhler: Die Grenzlinien zwischen Idealkonkurrenz und Gesetzeskonkurrenz. München 1900., str. 15. — Naš kazenski zakon v svoji terminologiji v tem pogledu ni dosleden; tako rabi n. pr. v § 166. k. z. izraz »kaznivo dejanje«, misli pa le na telesno kretnjo kakor v §§ 20., 24., 25., 26. k. z.; nevračunljiv človek (§ 166. k. z.) ne more započeti »kaznivega« dejanja.

tožbe po predpisih k. p. (§ 15. a. k. p., ker je šlo za pravna vprašanja v stvareh pravosodne uprave). Glede kazencev v kaznilnicah so pa odločale o uporabi amnestijskih ukazov uprave kaznilnic same, ne da bi pri tem sodelovala sodišča.

Ta neenaki postopek glede uporabe amnestijskih ukazov je odpravil amnestijski ukaz z dne 8. februarja 1922., ki določa (t. XXI.), da rešuje ministrstvo pravde vsa sporna vprašanja, ako nastanejo dvomi, kako je tolmačiti ali uporabiti amnestijski ukaz. Enako pooblastilo imajo tudi poznejši amnestijski ukazi. Proti rešitvi kaznilnice ali rešitvi sodišča, s katero so uporabili amnestijski ukaz, se je mogel torej obsojenec pritožiti le na ministrstvo pravde, ki je edino pooblaščen, da rešuje sporna vprašanja, kako je uporabiti ali tolmačiti določbe amnestijskega ukaza. Pravzaprav tu ne gre za pritožbo, marveč le za prošnjo, naj izda ministrstvo pravde formalno odločbo, kako je v konkretnem primeru uporabiti amnestijski ukaz. Če torej predlaga državni tožilec ali obsojenec, naj izda sodišče za primer realnega steka novo sodbo v smislu § 360., šte. 2, k. p., sodišče te sodbe ne more izdati prej, preden ni ugotovljeno, ali je obsojenec deležen pomilostitve. Če je v tem pogledu kakšen dvom, je odločba ministrstva pravde za sodišče prejudicijalna. Seveda pa sodišče, ki odloča po § 360., šte. 2, k. p., ni vezano na odločbo kaznilnice ali sodišča kot upravnega oblastva (predsednika zbornega sodišča ali starejšine okrajnega sodišča), kako je uporabiti amnestijski ukaz, ker ta oblastva niso instance, marveč le izvršilni organ ministrstva pravde.

Postopek.

Postopek za poedinsko amnestijo in pomilostitev se more pokreniti ali po službeni dolžnosti ali na prošnjo. Prošnja za pomilostitev je le neke vrste peticijska pravica, ki jo ima vsak državljan po čl. 14. ustave. Zato more prositi za pomilostitev vsakdo (§§ 416., drugi odst., 431., prvi odst., k. p.) in ne samo osebe, navedene v § 324., četrti odst., k. p. Pomilostitev je stvar državne uprave, radi tega je ta postopek dopusten tudi brez posredovanja sodišč.⁴⁶ Sodišče, ki prejme tako prošnjo, jo predloži neposredno ministrstvu pravde (§ 431., prvi odst., k. p.), poprej pa odloči sodišče prve stopnje o tem, ali je kazen odložiti (§ 431., drugi odst., k. p.). Radi tega je umestno, da odstopijo sodišča take

⁴⁶ Glej članek dr. Dušana Subotiča. Uloga sudiye u izvršenju kazni. Pravosudje 1933., str. 3.

prošnje sodišču, ki je sodilo v stvari na prvi stopnji. S to določbo je zakon razbremenil sodišča, ki so morala poprej po instancah razpravljati o vsaki milostni prošnji, ako je niso sama zavrnila. Sedaj poslujejo sodišča o milostni prošnji le v primeru, ako jo prejmejo od ministrstva pravde, da se o njej izjavijo.

Poseben postopek določa § 432. k. p., če je obtoženec obsojen na smrt. V tem primeru predloži okrožno sodišče sodbo z vsemi spisi vred neposredno ministrstvu pravde, če ni pravnega leka. Če pa je vložen priziv ali revizija, predloži spise apelacijsko ali revizijsko sodišče, če zavrne priziv ali revizijo. Tako okrožno, kakor apelacijsko ali revizijsko sodišče predloži smrtno sodbo tudi tedaj, če ni bila vložena prošnja za pomilostitev (§ 432. k. p.). Čas, ki ga je obsojenec preстал v zaporu od trenutka, ko je bila razglašena smrtna obsodba, se vračuna v ono časno kazen, ki je odrejena namesto smrtne kazni, oproščene po kraljevi milosti (§ 420., tretji odst., k. p.).

Kaznenec v kaznilnici sme prositi za pomilostitev (§ 80. zak. o izvrš. kaz.) praviloma šele, ko je preстал eno tretjino kazni (čl. 90. hiš. reda). Izjemoma in iz posebno važnih razlogov, ki po stanju spisa doslej niso bili znani, se more kaznencu dovoliti, da prosi še pred tem rokom za pomilostitev.⁴⁷ Upravnik kaznilnice sme prošnjo za pomilostitev zavrniti, ako so razlogi, ki jih navaja obsojenec, da opraviči svojo prošnjo, v nasprotju z dejstvi, ki so ugotovljeni v sodbi, ali če so ti razlogi brez pomena. Vsak kaznenec se sme javiti k večjemu dvakrat na leto na raport, da prosi za pomilostitev. Vsako prošnjo za pomilostitev pošlje upravnik zavoda sodišču, ki je izreklo sodbo na prvi stopnji, ako pa je bil obsojen pred sodbo vojak, pa ministrstvu za vojско in mornarico. Pomilostitveno prošnjo bolnih obsojenecv pošlje upravnik neposredno ministrstvu pravde le tedaj, ako ugotovi zavodni zdravnik, da boleha prosilec za težko, za življenje nevarno ali neozdravljivo boleznijo.

Milostne prošnje praviloma ne zadržujejo izvršitve kazni (§ 431., drugi odst., k. p.), ako kraljeva pisarna ali minister pravde tega ne odredi. Razen tega sme sodišče prve stopnje odrediti, da se kazen ne izvrši, če se opira prošnja na okolnosti, ki so vredne posebnega ozira, če so se pojavile te okolnosti po izrečeni sodbi ali ako bi se drugače

⁴⁷ Kaznenci, obsojeni na dosmrtno robijo, ne smejo osebno vložiti prošnje za pomilostitev, pač pa njihove rodbine (razpis min. pravde z dne 12. aprila 1932., šte. 30.633.).

izpodnesla svrha prošnje povse ali deloma. Proti tej rešitvi se sme stranka pritožiti na višje sodišče v osmih dneh. Določba § 418., četrti odst., k. p. ne velja za ta primer. Seveda sme ministrstvo pravde ali kraljeva pisarna odgoditi izvršitev kazni kljub temu, da je sodišče odklonilo odlog kazni.

Pristojnost za spore iz službenega razmerja.

Dr. Stojan Bajič.

(Konec.)

IV. Mednarodni spori.

A. Stvarna pristojnost mednarodnega grajanškega spora iz službenega razmerja se ravna izključno po predpisih, veljavnih za krajevno pristojno sodišče (spodaj § 2, II).

B. Stvarna pristojnost za (javnopravne) spore iz socialnega zavarovanja je med Jugoslavijo in nekaterimi državami urejena po mednarodnih pogodbah.

1. Pogodba z Nemčijo glede socialnega zavarovanja (zakon z dne 5. avgusta 1929, U. l. 431) ne ustanavlja posebnega postopka za reševanje sporov iz izvrševanja pogodbe, marveč odloča v čl. 32 zgolj, da se najvišji upravni oblastvi obeh držav-pogodnic (po čl. 35 naše ministrstvo za socialno politiko in narodno zdravje in nemško ministrstvo dela) neposredno sporazumeta o tem, kako se bodo izvrševala posamezna dejanja, urejena v konvenciji.

2. Pogodba z Italijo (tkzv. netunska pogodba, U. l. 1929, 74) ureja v prilogi F (konvencija o raznih sporazumih glede socialnih zavarovanj) v čl. 34 reševanje sporov o tolmačenju ali uporabljanju pogodbe na zahtevo ene stranke tako, da se sestane za vsak spor posebno razsodišče, ki ga sestavljajo po en zastopnik obeh držav ter predsednik, ki ga obe državi izvolita. Odločba razsodišča je končna.

Enako razsodišče se ustanovi po čl. občnega sporazuma o reciprociteti glede socialnih zavarovanj (priloga II) za spore iz tega sporazuma.